

Vzdělávací materiál projektu Zlepšení podmínek výuky v ZŠ Sloup

Název vzdělávacího materiálu	Porozumění historickému textu – dětská práce v továrnách
Anotace	Pracovní list k procvičení práce s textem. Tématem je dětská práce v továrnách.
Autor	Mgr. Renata Kulíšková
Jazyk	Český jazyk
Očekávaný výstup	Žák si procvičí práci s textem. Dozví se o podmínkách práce dětí v 19.st.
Třída	8.

Dětská práce v továrnách

Přečtěte si pozorně následující text:

1840, 1. června

V počátcích kapitalistické průmyslové velkovýroby se v továrnách hojně používalo dětské práce, která přinášela mimořádné zisky, neboť děti při dlouhé pracovní době dostávaly nepatrnou mzdu. Jejich pracovní podmínky byly tak nesnesitelné, že gubernium bylo nuceno se o ně zajímat. Pražský magistrát ve svém vyjádření vylíčil postavení dětí v továrnách a podal návrh k částečnému zlepšení. Nová zákonná úprava však dětem pracujícím v továrnách podstatnou úlevu nepřinesla.

Veleslavné c. k. zemské gubernium!

Na otázku, zda existující předpisy o používání dětí v továrnách nepůsobí nepříznivě na jejich zdraví, mravnost a intelektuální výchovu, dále pak jaké stáří určit pro přijetí dětí v továrnách s ohledem na zájmy průmyslu a humanity a jak stanovit jejich denní pracovní dobu, podává podepsaný magistrát v důsledku vysokého dekretu ze 6. listopadu 1839 vys. č. 61 465 požadované dobrozdání:

Podle zkušeností zdejšího úřadu jsou stížnosti na příliš časně používání a nadměrné namáhání dětí v továrnách a z toho pocházející škodlivý vliv na jejich fyzický a duševní vývoj opodstatněny, protože děti jsou zaměstnáním v části školního věku zcela odtrženy od školního vyučování a tak při stálém styku s nejprostší a nejméně vzdělanou třídou vyrůstají v hrubosti; jejich nadměrné zaměstnávání od časného rána až do pozdního večera nutně musí mít škodlivý a ubíjející vliv na jejich fyzický vývoj a společný styk rozličně starých osob obojího pohlaví z nejnižších vrstev přispívá k nemravnosti a při převládajících sklonech ke zlu podryvá v dětech každý zárodek mravnosti.

Továrny, v nichž pracují děti obou pohlaví, jsou tiskárny, přádelny, zčásti též továrny na bobinet [též tyl, což byla imitace paličkované sítě z jemných nití, pozn. F. Č.] a porcelánky.

V tiskárnách pracují tato mladá stvoření při natírání barev, při omývání forem či modelů, a to v letních měsících od 5 hodin ráno do 7 hodin večer nepřetržitě bez jediné hodiny odpočinku, a při práci musí tišit hlad a žízeň. Takovéto nadměrné vyčerpávání nemůže odpovídat rozvoji jejich tělesných sil!

V přádelnách a továrnách na bobinet se používají děti k soukání a v porcelánkách k odstraňování pozůstatků papíru po mědirytinách nanesených na výrobky a mají od 12 do 1 hodiny polední takzvanou hodinu oddechu.

Všeobecným zavedením strojů do tiskáren a přádelen se užívání mladistvých pracovních sil sice zmenšilo, avšak postradatelnými se nikterak nestaly. Příčinou, proč se k menším pracím používá dětí, není zřídnost a hrabivost, nýbrž zpravidla

snaha snížit výrobní náklady, aby bylo možno konkurovat s jinými továrnami, obzvláště zahraničními, anebo konkurenci vydržet, což při všeobecném zdražování nejnezbytnějších životních potřeb je též potřebné, aby se chudině neodnímal zdroj výdělku, nutného k jejímu udržení při životě.

Třebaže rozmanitá ulehčení a výhody, které domácímu průmyslu plynou z používání mladistvých pracovních sil, zaslouhují šetrných ohledů, není nicméně nutností, aby se muselo povolovat zaměstnání mládeže ve školním věku, je-li ohrožen a poškozován její tělesný, mravní a duševní vývoj, když rok od roku se rozrůstající obyvatelstvo poskytuje dostatečný počet mladých pracovníků v tom věku, kdy již nepatří do skupiny školou povinných, a když všeobecným zavedením tiskařských a sprádacích strojů byl velký počet mladých pracovních sil uvolněn. Neboť pomocí tiskařského válce se denně vyrobí tolik výrobků, kolik jich dříve při ručním potiskování mohlo v téže době vyrobit 40 až 50 tiskařských tovaryšů. Poněvadž každý tiskařský tovaryš potřebuje jednoho chlapce k barvení, odpadne tak v jediné tiskárně, kde se používá tři až čtyři tiskařských válců, 160 až 200 barvířských chlapců a děvčat, kteréhožto podstatného snížení mladistvých pomocných dělníků se obdobně dosáhlo též zavedením sprádacích strojů. Proto též při nepopíratelném škodlivém vlivu, jaký má předčasné používání a nadměrné namáhání školní mládeže v továrnách na rozvoj jejích tělesných a duševních sil, je nejen možné, nýbrž velmi žádoucí přísně zakázat zaměstnávání mládeže v továrnách před ukončením školního věku, aniž by tím byla omezena podnikavost a domácí průmysl. Proto podepsaný magistrát skromně navrhuje uzpůsobit § 310 Politického zřízení obecných škol tak, aby továrníkům pod trestem stanovým v § 311 zakazoval přijímat a používat děti, které ještě nedosáhly školního věku 12 let, a pouze v případě nouze dovolal je přijímat a zaměstnávat po dosažení 10. roku jako při cechovních řemeslech, mohou-li prokázat, že již s dobrým výsledkem vychodily druhou třídu triviální školy.

Odpovězte vlastními slovy dle textu na otázky:

A, Jak jsou děti prací v továrně ohrožováni?

B, V jakých továrnách děti pracují?

C, Jakou mají pracovní dobu?

D, Proč jsou děti stále v továrnách využívány?

E, Od kterého věku mohou být děti přijímány na práci?

Řešení

Odpovězte vlastními slovy dle textu na otázky:

A, Jak jsou děti prací v továrně ohrožováni?

Dětem je upíráno vzdělání. Práce škodí jejich fyzickému, společenskému i mravnímu rozvoji.

B, V jakých továrnách děti pracují?

Děti jsou zaměstnávány v tiskárnách, přádelnách, továrnách na bobinet a porcelánkách.

C, Jakou mají pracovní dobu?

Pracovní doba se liší podle továrny. V tiskárnách pracují bez přestávky od 5 hodin ráno do 7 hodin večer. V porcelánkách mají děti alespoň polední přestávku od 12 do 1 hodiny.

D, Proč jsou děti stále v továrnách využívány?

Děti dostávají malé výplaty, a tím jejich zaměstnavatel velice ušetří. Rodina k uživení potřebuje, aby dítě vydělávalo.

E, Od kterého věku mohou být děti přijímány na práci?

Děti mohou být přijímány na práci od 12 let. Jen ve výjimečných případech od 10 let, pokud s dobrým prospěchem ukončily druhou třídu triviální školy.

Zdroje:

ČAPKA, FRANTIŠEK. *Dokumenty ke studiu českých dějin první poloviny 19. století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 63 – 64.